

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА**

В.В. Величко,

Н.В. Водка

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

**ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ,
ПОТОЧНОГО Й ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З
ДИСЦИПЛІНИ**

“ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА”

(для студентів 3 курсу денної форми навчання
напряму 6.030601 – «Менеджмент»)

**ХАРКІВ
ХНАМГ
2009**

Методичні матеріали щодо організації та виконання самостійної роботи, поточного й підсумкового контролю знань з дисципліни “Економіка підприємства” (для студентів 3 курсу денної форми навчання напряму 6.030601 – «Менеджмент») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Величко В.В., Водка Н.В. – Х.: ХНАМГ, 2009 - 27 с.

Укладачі: В.В. Величко, Н.В. Водка

Рецензент: доц., к.е.н. О.В. Димченко

Рекомендовано кафедрою МіРЕ, протокол № 5/1 від 22.01.2009 р.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Програма дисципліни.....	5
2. Перелік питань, що охоплюють зміст дисципліни	10
3. Перелік типових практичних завдань, що виносяться на іспит.....	19
4. Карта самостійної роботи студента.....	24
5. Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань студентів з дисципліни.....	25
6. Зразок екзаменаційного білета.....	26
Список літератури	27

ВСТУП

Економіка підприємства як конкретна галузь науки й навчальна дисципліна базується на пізнанні й свідомому використанні економічних законів і закономірностей функціонування та розвитку суспільного виробництва.

Економіка – термін грецького походження, що дослівно означає мистецтво ведення господарства. Економіку справедливо вважають головною цариною діяльності людей, що забезпечує суспільство життєво необхідними матеріальними благами й послугами виробничо-технічного та споживчого призначення.

Економіка підприємства – це наука про ефективність виробництва, шляхи і методи досягнення підприємством найкращих результатів при найменших затратах.

Предметом вивчення економіки підприємства є методи й способи раціонального поєднання і ефективного використання всіх елементів виробничого процесу на рівні підприємства.

Дисципліна “Економіка підприємства” включає вивчення: теорії та практики господарювання на рівні підприємства; конкретних форм і методів господарювання, принципів формування і використання виробничого потенціалу; взаємодії всіх видів ресурсів; організації та ефективності господарсько-комерційної діяльності підприємства.

Методичні вказівки до самостійної роботи та практичних занять підготовлені з метою надання допомоги студентам спеціальності “Менеджмент організацій” в доскональному вивченні теоретичного матеріалу з курсу “Економіка підприємства” та оволодінні навичками практичного застосування отриманих знань.

Базою для розробки вказівок стала типова навчальна програма курсу “Економіка підприємства” для економічних факультетів вищих закладів освіти України. Програмні теоретичні питання курсу охоплюють всі аспекти діяльності підприємства як суб`єкта господарювання.

1. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна „Економіка підприємства” відноситься до дисциплін варіативної частини за вибором ХНАМГ циклу підготовки бакалаврів та спеціалістів зі спеціальності «Менеджмент організацій»

Загальний обсяг роботи студента за навчальними планами: денна форма навчання: 216 годин / 6 кредитів (36 годин - лекцій, 36 годин – практичних занять, 144 години – самостійної роботи); і для груп МГКТС 216 годин / 6 кредитів (30 годин – лекцій, 30 годин – практичних занять, 156 годин – самостійної роботи);

Мета вивчення: надати майбутнім бакалаврам з менеджменту усіх фахових напрямків ґрунтовні знання з основних розділів прикладної економіки, зокрема з планування, організації і забезпечення ефективності господарювання на рівні підприємства як первинної ланки суспільного виробництва, а також необхідні практичні навички щодо управління економікою на сучасному етапі її розвитку.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- сутність і зміст економічних категорій;
- економічні основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин;
- методичку розрахунку економічних показників діяльності підприємства, взаємозв'язок між ними;
- механізм формування та використання доходів і прибутків підприємства від різних видів діяльності;
- шляхи підвищення ефективності використання економічних ресурсів підприємства;

вміти:

- застосовувати теоретичні положення у вирішенні конкретних питань економіки, планування та організації роботи підприємства;
- кількісно оцінювати явища й визначати тенденції зміни показників;
- аналізувати і правильно вирішувати реальні економічні проблеми;
- обґрунтувати напрямки діяльності підприємства, розробляти і реалізовувати плани його розвитку, аналізувати й узагальнювати результати операційної, фінансової та іншої діяльності;
- пропонувати ефективні методи господарювання при зміні ситуації на ринку.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ, ФОРМАМИ Й ВИДАМИ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/годин		Форми навчальної роботи			
			лекції	практичні заняття	лабораторні заняття	самостійна робота
Модуль 1						
<i>ЗМ І.І. Економічні основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин</i>	1/36	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	6	6	-	24
		МГКТС	6	4	-	26
Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	2	-	10
		МГКТС	2	2	-	10
Цільові характеристики діяльності підприємства на ринку		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	2	-	10
		МГКТС	2	1	-	10
Планування діяльності підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	2	-	4
		МГКТС	2	1	-	6

<i>ЗМ I.ІІ. Планування діяльності підприємств</i>	1/36	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	6	6	-	24
		МГКТС	4	4	-	28
Виробнича підприємства	потужність	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	4	-	12
		МГКТС	2	2	-	14
Планування діяльності підприємства	виробничої	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	2	-	12
		МГКТС	2	2	-	14
<i>ЗМ I.ІІІ. Ресурсне забезпечення підприємства</i>	2,5/90	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	18	18	-	54
		МГКТС	14	16	-	60
Ресурсний потенціал		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	2	-	10
		МГКТС	2	2	-	12

8

Матеріально-технічне забезпечення підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	4	-	15
		МГКТС	4	4	-	15
Основні фонди підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	8	-	12
		МГКТС	4	8	-	12
Трудові ресурси і стимулювання праці		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	4	-	5
		МГКТС	2	2	-	10
Науково-технічний прогрес та інтенсифікація виробництва		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	-	-	14
		МГКТС	2	-	-	11
	1,5/54	МОМГ, МОМС,	6	6	-	42

ЗМ I.IV. Основні результативні показники господарської діяльності підприємства		МОТЕК, ЛОГ				
		МГКТС	6	6	-	42
Поточні витрати підприємства і собівартість продукції		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	2	-	14
		МГКТС	2	2	-	14
Фінансові результати діяльності підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	2	-	14
		МГКТС	2	2	-	14
Ефективність та конкурентоспроможність підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	2	-	14
		МГКТС	2	2	-	14
Разом	6,0/216	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	36	36	-	144
		МГКТС	30	30	-	156

2. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ОХОПЛЮЮТЬ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Підприємство як суб'єкт і об'єкт ринкових відносин

Підприємство як статутний суб'єкт господарювання. Напрями його діяльності й права в галузі планування, управління ресурсами, розпорядження доходами і прибутками.

Підприємство як об'єкт купівлі-продажу. Вартість майна та вартість підприємства, методи їх визначення.

Елементи зовнішнього середовища функціонування підприємства: інфраструктура ринку, що обслуговує підприємство, її характеристика (торгово-посередницька, виробнича, фінансово-кредитна, науково-інформаційна та ін.). Організаційно-економічні умови функціонування підприємства. Поняття економічного суверенітету, самоокупності, рентабельності, самофінансування. Конкурентне ринкове середовище підприємства. Поняття інтенсивності конкуренції. Методичні підходи до визначення інтенсивності конкуренції на базі ринкових часток підприємств-конкурентів. Поняття межі конкурентного ринку. Фактори, що впливають на визначення межі конкурентного ринку. Види конкурентних протиріч, визначення та класифікація конкурентів. Негативні та позитивні чинники наявності конкурентів на ринку. Конкурентна політика підприємства.

Економічні обмеження створення і діяльності підприємства.

Механізм державного регулювання діяльності підприємстві Пряме державне регулювання діяльності підприємства та його механізм. Економічне регулювання та його важелі.

Класифікація підприємств і їх характеристика. Економічні особливості різних видів підприємств.

Тема 2. Цільові характеристики діяльності підприємства на ринку

Мета функціонування підприємства на ринку. Поняття головної цілі підприємства. Класифікація цілей та вимоги до їх формування. Стратегічні та тактичні цілі, їх характеристика та особливості реалізації. Залежність цілей господарювання від стадій життєвого циклу. Дерево цілей, його побудова та зміст.

Прибуток як цільова функція діяльності підприємства на ринку. Економічні межі обсягу діяльності підприємства. Метод визначення «точки беззбитковості», «точки ліквідації», «зони збитковості й прибутковості».

Тема 3. Планування діяльності підприємства

Планування як процес. Його необхідність і доцільність у ринкових умовах.

Принципи планування та їх характеристики. Поняття плану, класифікаційні ознаки та види планів. Система планів економічного та соціального розвитку підприємств, їх зміст. Методи планування, їх характеристики та умови раціонального застосування.

Стратегічне планування, його відмінність від традиційного планування та обмеження у використанні.

Поняття стратегії підприємства. Організаційно-економічні передумови обґрунтування стратегії підприємства: аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємств, визначення цілей діяльності підприємства та їх пріоритетності.

Розробка варіантів стратегії. Критерії оцінки їх якості на основі наявного ресурсного забезпечення, глибини обґрунтування, ступеня важливості потенційного результату, ймовірності його досягнення. Діагностика поточної реалізації обраної стратегії: визначення ступеня реалізації стратегії; розробка варіантів її адаптації до діючих умов конкурентного середовища.

Тема 4. Виробнича потужність підприємства

Поняття «виробнича потужність підприємства», «виробнича потужність структурних підрозділів, окремих ланок виробництва, основного виду обладнання». Інформаційна база та послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства.

Фонд часу роботи обладнання, методика визначення корисного часу роботи обладнання.

Системи та методи визначення потужності підприємства. Специфіка розрахунку виробничої потужності у різних галузях економіки.

Динамічні показники виробничої потужності: вхідна, вихідна, середньорічна виробнича потужність. Баланс виробничої потужності підприємства. Взаємозв'язок виробничої потужності та пропускної спроможності підприємства.

Фактори, що впливають на ефективність використання виробничої потужності, їх класифікація і характеристика. Резерви зростання виробничої потужності підприємства.

Тема 5. Планування виробничої діяльності підприємства

Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства. Основні розділи виробничої програми. Класифікація видів продукції підприємства за ступенем готовності, характером об'єкта виробництва, особливостями використання, напрямками збуту.

Методи вимірювання та показники обсягу діяльності підприємства, їх специфіка по галузях господарювання. Показники виробничої програми: товарна, валова, чиста, умовно-чиста, нормативно-чиста, реалізована продукція. Поняття внутрішньозаводського та валового обороту. Взаємозв'язок між показниками, методика розрахунку, характер використання.

Інформаційне забезпечення розробки виробничої програми.

Методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми підприємства.

Фактори, що визначають обсяг виробництва продукції, та їх врахування при формуванні виробничої програми.

Системи й методи планування виробничої програми підприємства. Основні фази процесу планування. Методи планування, визначення необхідного та можливого обсягів виробничої програми підприємства.

Умови оптимізації обсягів випуску продукції у конкурентному середовищі. Методичні підходи до оптимізації виробництва у середовищі, критерії оптимізації. Методи і показники оптимального визначення варіантів виробничої програми. Умови забезпечення виконання виробничої програми підприємства.

Управління обсягами реалізації продукції підприємства, залишками готової продукції.

Оперативне виробниче планування обсягів, ритмічності виробництва та реалізації продукції.

Тема 6. Ресурсний потенціал підприємства

Поняття економічних ресурсів та ресурсного потенціалу підприємства. Складові частини ресурсного потенціалу, їх характеристики та взаємозв'язок у процесі виробництва. Особливості ресурсного потенціалу підприємств різних галузей економіки. Взаємозв'язок окремих елементів ресурсного потенціалу підприємства.

Оптимальне співвідношення ресурсів. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу. Поняття ефективності використання ресурсів підприємства. Показники рентабельності та ресурсовіддачі. Проблеми вартісної оцінки трудових ресурсів підприємства. Чинники, що обумовлюють рівень ефективності використання ресурсів. Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Тема 7. Матеріально-технічне забезпечення підприємства

Суть та завдання матеріально-технічного забезпечення підприємства. Склад матеріальних ресурсів і їх характеристика. Зміст плану матеріально-технічного забезпечення. Збалансування розміру потреби в ресурсах і джерел її забезпечення. Планування матеріально-технічного забезпечення, його взаємозв'язок з фінансовими можливостями і стратегією розвитку підприємства.

Вибір раціональних видів господарських зв'язків та фактори, що їх обумовлюють. Оцінка ефективності довгострокових господарських зв'язків.

Система організації постачання матеріальних ресурсів, підходи до її здійснення. Поняття комплексного матеріально-технічного постачання ресурсів, умови його застосування та економічні переваги.

Поняття оптимальної партії постачання та регламенту поставки. Критерії оптимізації партії постачання та обґрунтування її обсягу.

Планування потреби підприємства в матеріальних ресурсах за елементами: основні матеріали, допоміжні матеріали, комплектуючі, паливо і електроенергія, інструменти, тара та інше.

Норми витрат як основа визначення потреби підприємства в матеріальних ресурсах. Види норм і їх характеристика. Методи розробки норм витрат.

Значення та напрямки підвищення ресурсозбереження на виробництві.

Запаси матеріально-сировинних ресурсів підприємства, їх необхідність та призначення. Класифікація виробничих запасів. Показники, що характеризують виробничі запаси, та методика їх розрахунку. Нормування виробничих запасів як важливий етап управління ними. Методи нормування виробничих запасів (сировини та матеріалів, інвентарю та швидкозношуваних предметів праці, інструменту, комплектуючих та ін.). Планування потреби підприємства у виробничих запасах. Форми та методи оперативного управління виробничими запасами. Системи та методи внутрішнього контролю за запасами матеріально-сировинних ресурсів.

Тема 8. Основні фонди підприємства

Засоби виробництва: їх економічний зміст, характеристика складу. Засоби праці як фактор виробництва та капіталу, взаємозв'язок між ними. Особливості формування засобів праці в умовах ринкової економіки.

Поняття основних фондів підприємства як елементу матеріальних ресурсів. Характеристика складу основних фондів за різними класифікаційними ознаками. Оцінка основних фондів: первісна, поновлена, залишкова вартість. Поняття ліквідаційної вартості.

Фізичний і моральний знос основних фондів. Причини морального зносу та їх характеристика. Економічна природа амортизації основних фондів. Види амортизації, їх характеристика та призначення у відтворювальному процесі. Показники, що характеризують стан та рух основних фондів. Методи розрахунку середньорічної вартості основних фондів, коефіцієнти оновлення та вибуття, здатності основних фондів.

Ефективність використання основних фондів: поняття та критерії оцінки. Показники, що характеризують використання основних фондів, їх зміст та методика розрахунку. Аналіз ефективності використання основних фондів. Фактори, що обумовлюють рівень ефективності використання основних фондів та шляхи її підвищення.

Відтворення основних фондів підприємства, умови та форми здійснення. Поняття капітальних вкладень та капітального будівництва. Нове будівництво, капітальний ремонт, реконструкція та технічне переобладнання підприємства, модернізація обладнання як форми відтворення основних фондів.

Порядок та етапи планування основних фондів. Вихідні передумови та методи планування розвитку основних фондів підприємства за видами та формами відтворення.

Тема 9. Трудові ресурси та стимулювання праці робітників

Трудові ресурси підприємства та їх характеристика за кваліфікаційними ознаками. Принципи формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки. Основні завдання управління трудовими ресурсами на підприємстві. Фактори, що впливають на формування трудових ресурсів.

Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. Фактори, що впливають на продуктивність праці та їх класифікація. Основні напрями

підвищення продуктивності праці, та ефективності трудових ресурсів підприємства. Методи нормування витрат праці на підприємстві.

Форми мотивації праці робітників. Системи оплати праці та їх характеристика.

Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві. Мінімальна заробітна плата і фактори, що її визначають. Державне регулювання мінімальної заробітної плати та її вплив на рівень ставок та окладів окремих робітників. Тарифна система, її зміст та умови використання. Поняття «гнучкого тарифу». Сутність контрактної форми оплати праці. Спеціальні контрактні форми оплати праці. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.

Форми додаткової заробітної плати, особливості їх застосування на підприємствах з різними формами власності. Форми та системи преміювання на підприємстві.

Методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці підприємства.

Зміст плану з праці та порядок його розробки. Планування потреб підприємства у трудових ресурсах. Штатний розклад, його призначення та порядок складання. Планування загального фонду оплати праці. Методи розрахунку фонду оплати праці.

Тема 10. Науково-технічний прогрес та інтенсифікація виробництва

Науково-технічний прогрес (НТП) як основа розвитку та інтенсифікації виробництва. Основні напрями науково-технічного прогресу. Автоматизація та механізація виробництва, показники оцінки їх рівня.

Ефективність науково-технічного прогресу. Методика розрахунку ефективності НТП.

Економічний ефект від впровадження заходів НТП. Методика визначення економічного ефекту, соціальних та економічних результатів впровадження заходів науково-технічного прогресу.

Тема 11. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Сутність понять «витрати», «поточні витрати підприємства», «собівартість продукції, послуг та робіт». Взаємозв'язок та взаємообумовленість ресурсів і поточних витрат підприємства.

Класифікація поточних витрат підприємства за місцем виникнення витрат, функціональним призначенням, економічними елементами, способом перенесення на вартість продукції, рівнем еластичності від обсягів виробництва, ступенем однорідності, періодами, принципами організації управління. Особливості складу поточних витрат в окремих галузях економіки.

Поняття управлінський, бухгалтерський, податковий облік витрат.

Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення.

Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства, собівартість продукції та послуг, шляхи їх економії на підприємстві. Поняття та призначення центрів відповідальності за розмір витрат.

Собівартість окремих видів продукції. Вибір калькуляційних одиниць. Калькулювання повних витрат на виробництво продукції та послуг. Методи калькулювання собівартості. Нормативна калькуляція як метод визначення планової собівартості продукції (послуг, робіт тощо). Порядок віднесення витрат на собівартість окремих видів продукції. Розрахунок планової калькуляції. Особливості калькулювання продукції на підприємствах окремих галузей.

Управління поточними витратами за системою «стандарт-костінг», «директ-костінг», сфера застосування, можливості використання, порядок обчислення витрат при одно- та багатоступеневому розподілі маржинального (граничного) доходу.

Кошторис витрат виробництва - поняття, склад. Послідовність розрахунку витрат виробництва. Собівартість товарної продукції. Методика складання зведеного кошторису витрат виробництва.

Методичні інструменти аналізу поточних витрат підприємства. Фактори, що обумовлюють рівень витратомісткості продукції, робіт, послуг підприємства.

Методи планування поточних витрат підприємства. Розрахунок витрат за техніко-економічними факторами. Виявлення резервів оптимізації поточних витрат підприємства.

Системи й методи внутрішнього контролю за поточними витратами.

Тема 12. Фінансові результати діяльності підприємства

Сутність доходів підприємства, їх призначення, склад та джерела утворення. Механізм утворення доходів від звичайної діяльності, доходів від надзвичайних подій.

Доходи від операційної діяльності підприємства. Формування доходів (виручки) від реалізації продукції (товарів, послуг, інших активів), інших операційних доходів. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності. Вплив обсягів виробництва, асортиментної та цінової політики підприємства на утворення доходів від операційної діяльності. Особливості формування доходів від операційної діяльності в окремих галузях господарювання.

Доходи від фінансової та інвестиційної діяльності підприємств. Доходи від участі в капіталі, доходи від участі у спільних підприємствах та ін. Доходи від фінансових інвестицій : дивіденди, проценти по цінних паперах, доходи від надання комерційного кредиту, відсотки від розміщення тимчасово вільних коштів на депозитних вкладах. Інші доходи від звичайної діяльності підприємства.

Місце доходів у системі показників, що характеризують стан та розвиток підприємства. Чинники, що визначають розмір доходів різних галузей економіки. Резерви підвищення доходів.

Методичні інструменти аналізу доходів підприємства, факторів, що обумовлюють їх формування. Методи обґрунтування плану-прогнозу доходів у окремих галузях економіки. Системи та методи внутрішнього контролю за доходами підприємства.

Сутність та функції прибутку, його значення в діяльності підприємства, джерела утворення.

Види та класифікація прибутку. Механізм утворення валового прибутку, фінансових результатів від операційної діяльності, фінансових результатів від фінансової та інвестиційної діяльності, фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування, чистого прибутку.

Показники прибутку та рентабельності, фактори, що впливають на рентабельність діяльності підприємства.

Стратегія управління прибутком підприємства, етапи розробки.

Система організаційного забезпечення управління прибутком підприємства. Інформаційна база аналізу прибутку. Системи та методи аналізу

прибутку та прибутковості діяльності підприємства. Оцінка достатності прибутку підприємства.

Методика обґрунтування прибутку на плановий період.

Механізм розподілу та використання чистого прибутку підприємства.

Системи та методи внутрішнього контролю за прибутком.

Тема 13. Ефективність та конкурентоспроможність підприємства

Поняття ефективності діяльності підприємства. Показники та критерії ефективності. Вимоги до формування показників ефективності. Система показників ефективності. Основні та допоміжні показники ефективності.

Поняття конкурентоспроможності підприємства та продукції, їх взаємозв'язок та взаємообумовленість. Показники та критерії оцінки конкурентоспроможності підприємства за напрямками його діяльності: виробничої, організаційно-управлінської, кадрової. Методи узагальнюючої оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.

Часткові показники конкурентоспроможності та їх характеристика.

Організаційно-економічні та техніко-технологічні фактори, що обумовлюють конкурентоспроможність підприємства. Прогнозування рівня конкурентоспроможності та умов його досягнення. Обґрунтування заходів щодо зміцнення конкурентоспроможності підприємства.

3. ПЕРЕЛІК ТИПОВИХ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ

Задача 3.1

На підприємстві виробнича собівартість послуги становить 300 грн. Початкові одноразові витрати матеріалів на одиницю – 78 грн. Тривалість виробничого циклу – 7 днів. За рік має бути надано 2000 одиниць послуг. Визначити норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві.

Задача 3.2

Середній залишок допоміжних матеріалів за минулий рік – 97,2 тис. грн.; загальна сума витрат на допоміжні матеріали в плановому році – 1002,5 тис. грн. Визначити норматив оборотних коштів на допоміжні матеріали.

Задача 3.3

Одноденні витрати палива за планом - 674,0 тис. грн., середньозважена норма оборотних коштів – 18,3 днів. Визначити норматив оборотних коштів

Задача 3.4

У готелі на 600 номерів наявність малоцінного інвентарю та швидкозношуваних предметів становила (з урахуванням зносу) 29800,0 тис. грн. У поточному році необхідно поповнити інвентар готелю на суму 9500,0 тис. грн., норма річного зносу інвентарю - 25%. За планом з 1 жовтня передбачається введення в експлуатацію нового корпусу готелю на 190 місць. Визначити норматив оборотних коштів на малоцінні й швидкозношувані предмети на плановий рік.

Задача 3.5

Визначити суму умовно вивільнених оборотних коштів підприємства, якщо відомо, що в базовому році обсяг реалізації становив 10,8 млн грн при сумі оборотних коштів 470 тис. грн. і у плановому році очікується збільшення обсягу виробництва на 12 % при скороченні тривалості обороту оборотних засобів на 2 дні.

Задача 3.6

На підприємстві реалізовано товарної продукції на суму 35 тис.грн. при середніх залишках оборотних коштів 6400 грн. Визначити можливий обсяг випуску продукції в наступному році за незмінного обсягу оборотних коштів і зменшеній на 7 днів тривалості їх обороту.

Задача 3.7

Вартість придбання основних фондів – 12000 тис. грн. Вартість доставки і монтажу – 32 тис. грн. Визначити щорічну суму амортизаційних відрахувань і залишкову вартість після двох років експлуатації при квартальній нормі амортизаційних відрахувань 10 %.

Задача 3.8

Первісна вартість транспортних засобів – 500 тис. грн. Нормативний термін служби – 6 років. Визначити залишкову вартість після трьох років експлуатації, якщо для амортизації було застосовано лінійний метод.

Задача 3.9

Первісна вартість об'єкта амортизації, що належить до третьої групи, становить 1400 тис. грн. Визначити суми щорічних амортизаційних відрахувань за методом прискореної амортизації.

Задача 3.10

Розрахувати коефіцієнти зносу, придатності, вибуття та оновлення основних фондів, якщо їх вартість на початок року становить 98, 0 тис. грн., на кінець року 101,2 тис. грн., надійшло основних фондів у звітному році 18,6 тис. грн, вибуло – 15,4 тис. грн.

Задача 3.11

Вартість основних фондів на початок року склала 800 тис. грн. Вводяться основні фонди з 1 червня на 140 тис. грн., у жовтні на 46 тис. грн., а в серпні вибувають на 24 тис. грн.

Визначити: середньорічну вартість введених основних фондів; середньорічну вартість основних фондів, що вибувають; середньорічну вартість усіх основних фондів; вартість основних фондів на кінець року.

Задача 3.12

На підприємстві вартість основних фондів на початок звітного періоду становила 8000 тис. грн. З 1.07 введено основних фондів на суму 2000 тис. грн., а з 15.11 виведено основних фондів на суму 1000 тис. грн. Обсяг реалізації – 10000 тис. грн. Загальна чисельність працівників – 310 осіб. Розрахувати фондівіддачу, фондомісткість і фондоозброєність праці на підприємстві.

Задача 3.13

У звітному році на підприємстві працювало 2900 робітників. Баланс робочого часу одного робітника – 1840 год. У році, що планується, в результаті проведених організаційно-технічних заходів намічено зекономити 202 400 годин.

Визначити відносну економію річної чисельності робітників і можливий ріст продуктивності праці в результаті зниження трудомісткості.

Задача 3.14

За перспективним планом розвитку водопостачання міста передбачається збільшити надання води споживачам на 80%, а виробіток на одного робітника підвищити на 50%.

Встановити відносну зміну чисельності робітників водопроводу на перспективний період.

Задача 3.15

Робітник за місяць відпрацював 176 чол-год та виготовив 485 деталей. Норма часу на виготовлення однієї деталі становить 0,4 чол-год., а відрядна розцінка 5,20 грн за одну деталь. Премія складає 1,5% за кожний відсоток перевиконання норми. Розрахувати загальну суму нарахованої заробітної плати за місяць.

Задача 3.16

Робітник промислового підприємства працює за відрядно-прогресивною системою оплати праці. Денна тарифна ставка робітника 5 розряду становить 4 грн. 50 коп. За перевиконання виробничої норми праця робітника оплачується за розцінкою, збільшеною на 50%.

Розрахувати загальну суму заробітку робітника 5 розряду, який в розрахунковому місяці виконав виробничу норму на 118% і відпрацював 23 робочі зміни.

Задача 3.17

За звітний рік на підприємстві повна собівартість товарної продукції складала 850 тис.грн., фактичний обсяг товарної продукції за оптовими цінами підприємства – 935 тис.грн. У плані на рік передбачається зниження витрат на 1 грн. товарної продукції на 0,03 грн.

Визначити витрати на 1 грн. товарної продукції у звітному і плановому роках.

Задача 3.18

Розрахувати повну собівартість одиниці продукції, якщо витрати на основні матеріали – 1,1 грн., напівфабрикати зі сторони – 0,26 грн., паливо і енергію – 0,6 грн., основну заробітну плату робітників – 0,8 грн., додаткову заробітну плату – 0,08 грн., відрахування на соціальне страхування – 37,5%.

Річні витрати на утримання та експлуатацію обладнання складають 200 тис.грн., загально виробничі витрати – 360 тис.грн., загальногосподарські – 140 тис.грн., основна заробітна плата виробничих робітників – 100 тис.грн. на рік.

Поза виробничі витрати складають 3% від виробничої собівартості.

Задача 3.19

Обсяг виручки від реалізації товарної продукції без ПДВ і акцизного збору за рік – 426,2 тис.грн. повна собівартість продукції за рік – 288,2 тис.грн.

За планом на наступний рік передбачається в середньому зростання цін на продукцію підприємства у 2,76 рази.

Ціни на матеріальні ресурси і витрати на оплату праці, що формують собівартість продукції підприємства за розрахунками, зростуть у 3,04 рази.

Визначити рентабельність продукції на наступний рік.

Задача 3.20

Визначити планову величину фінансових ресурсів на квартал.

Обсяг використання фінансових ресурсів за квартали базисного періоду складають: 130 тис.грн., 120 тис.грн., 160 тис.грн., 180 тис.грн. Експертна оцінка перспектив змін обсягу використання фінансових ресурсів показала, що в плановому кварталі потреба фінансових ресурсів повинна збільшитись на 20 %.

4. КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Види самостійної роботи	Планові терміни	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів,%
1. Обов'язкові			
За систематичність і активність роботи в аудиторії			
1.1 Підготовка до практичних занять	За розкладом аудиторних занять	Оцінка відповідей на практичних заняттях (усні відповіді, бліц-опитування, тест-контроль)	10
За виконання модульних контрольних завдань			
1.2 Модульний контроль	1 МК 2 МК 3 МК	Перевірка правильності виконання модульних контрольних завдань	20 за кожний модульний контроль Загалом 60
За виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.3 Виконання домашніх завдань	По одному контролю за кожним змістовим модулем	Перевірка правильності виконання завдань	20
2. Вибіркові			
За виконання завдань для самостійного опрацювання (одна з альтернатив)			
2.1 Написання та захист реферату за заданою тематикою	Один раз на семестр	Обговорення реферату	10
2.2 Аналітичний огляд наукових публікацій за однією з тем дисципліни	Один раз на семестр	Обговорення дослідження	10
2.3 Підготовка доповідей на наукових конференціях за тематикою дисципліни	За терміном проведення конференцій	Доповідь або публікація тез доповідей	10

5. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ

Органічною складовою навчального процесу є систематичний, комплексний контроль й оцінювання якості набутих знань, умінь та практичних навичок студентів у відповідності з вимогами державних стандартів освіти.

Оцінювання знань з дисципліни за навчальним планом студентів всіх спеціальностей здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю знань (екзамену).

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння викладеного матеріалу, набутих навичок проведення розрахунків, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, умінь публічно представляти набутий матеріал.

Завданням екзамену є перевірка розуміння студентом базового програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими темами, здатності творчого використання отриманих знань, уміння вирішувати практичні завдання.

Тривалість виконання модульного контролю становить одну академічну годину (45 хв.).

В разі невиконання завдань поточного контролю з об'єктивних причин студент має право скласти їх до останнього практичного заняття у час та у порядку визначеному викладачем.

Результати модульних поточних контролів студентів вносяться до відомості обліку поточної і підсумкової успішності, що здається до деканату.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі суми результатів поточного і підсумкового контролю знань (екзамену).

На екзамен виносяться ключові питання, типові задачі, що потребують змістовної письмової відповіді та розв'язання.

Трансформація результатів підсумкового контролю знань за різними шкалами оцінювання

Кількість балів	Оцінка за національною шкалою	Градація за шкалою ECTS
91-100	Відмінно	A
81-90	Добре	B
71-80		C
61-70	Задовільно	D
51-60		E
26-50	Незадовільно з можливістю повторного складання	FX
0-25	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F

6. ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БЛІЄТА

Завдання 1. Дайте визначення терміну «Виробнича програма»

Завдання 2. Дати відповіді на запитання тестового завдання

Завдання 3. Класифікація поточних витрат підприємства за місцем виникнення витрат, економічним елементам, рівнем еластичності від обсягів виробництва

Завдання 4. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати

Завдання 5. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати

Завдання 6. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Бібліографічний опис	Теми, де застосовуються
1. Основна література	
1. Економіка підприємства - Підручник. / Ред. С.Ф.Покропивного.- К.: КНЕУ, 2006. –528с.	1-13
2. Економіка підприємства: навч. посібник для сам. вивч. дисц. / Г.О.Швиданенко та ін.- К.: КНЕУ, 2000. –248с.	1-13
3. Хозяйственный кодекс Украины. – Харків: ООО «Одиссей», 2004. – 232 с.	1,2
4. Экономика предприятия / Под ред. В.Я. Горфинкеля и др. – М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1998. - 742с	1-13
5. Экономика предприятия / Под ред О.Волкова. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 416с.	1-5,7-13
6. Грузинов В. Экономика предприятий. – М.: Финансы и статистика,1998. –208с.	1-5,7-10
7. Гражданский кодекс Украины. – Харків: ООО «Одиссей», 2004. – 400 с.	1,2,3
8. Закон України "Про власність" / Відомості Верховної Ради України.- 1991.- №20.	1
9. Закон України "Про оплату праці" від 24березня 1995р./ Урядовий кур'єр. –1995. –18травня.	7,8
10.Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28грудня 1997р./ Урядовий кур'єр. – 1997. – 6 червня	10
2. Додаткові джерела	
1. Економіка підприємства: Підручник. / М.Г.Грещак, В.М. Колот, А.П. Наливайко. К.: КНЕУ, 2001. – 526с.	1-3,7
2. Ворст Й., РевентлоуП. Экономика фирмы. – М.: Высш.шк., 1996. – 272с.	1-3
3. Зайцев Н. Экономика промышленного предприятия. – М.: ИНФРА_М, 19996. – 160с.	1,4,5,7
4. Как добиться успеха: Практик. Советы деловым людям/Под ред.В.Е.Хруцкого, 1992	8,10
5. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу. – К.: КНЕУ,1998.- 224с.	7
6. www.rada.gov.ua	1-3,7,9
7. www.zakon.com.ua	1-3,7,9

Навчальне видання

**Величко Вікторія Валеріївна,
Водка Наталія Василівна**

Методичні матеріали щодо організації та виконання самостійної роботи, поточного та підсумкового контролю знань з дисципліни “Економіка підприємства” (для студентів 3 курсу денної форми навчання напряму 6.030601 – «Менеджмент»).

Відповідальний за випуск: *В.О. Костюк*
Редактор: *М.З. Аляб'єв*
Комп'ютерне верстання: *Ю.П. Степась*

План 2009, поз. 386М

Підп. до друку 23.11.09
Друк на ризографі
Тираж 50 пр.

Формат 60 x 84 1/16
Ум. друк.арк. 1,2
Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №731 від 19.12.2001